

نخستین همایش «پژوهش در صداوسیما»

لازم است نظر مردم درباره
برنامه‌های پخش شده به‌طور روزانه
در اختیار مدیران صداوسیما قرار بگیرد

اکرم دیداری

نخستین همایش «پژوهش در صداوسیما» اوایل پاییز سال جاری در محل مرکز همایش‌های بین‌المللی صداوسیما برگزار شد.

در این همایش دو روزه، شانزده سخنران به بحث و بررسی درباره نقش و جایگاه پژوهش در صداوسیما، آسیب‌شناسی پژوهش در صداوسیما، ارتباط تحقیق و تولید و سامان‌دهی مطلوب پژوهش در صداوسیما پرداختند.

در حاشیه این همایش، نمایشگاهی تخصصی از آثار پژوهشی برگزیده صداوسیما، مراکز و شرکت‌های برگزیده اطلاع‌رسانی، آخرین دستاوردهای فن‌آوری ارتباطات، تولید و برنامه‌سازی و نمایشگاه کتاب‌های تخصصی دایر بود.

آنچه می‌خوانید گزارشی از مهم‌ترین مباحث مطرح شده در این همایش است. آیت‌الله هاشمی رفسنجانی رئیس

مجمع تشخیص مصلحت نظام، در مراسم گشایش این همایش با اشاره به وضعیت تحقیقات در جهان و فاصله عمیق تحقیقات ایران با کشورهای پیشرفته اظهار داشت: ذات تحقیق بر حوصله، متانت، صبر، تکرار و تعمق بنا شده است و طبیعت پژوهش، پیشروی آرام و کند آن است. وی با تأکید بر اینکه سرنوشت اصلی کشور ما در تحقیقات و توجه هرچه بیشتر به آن نهفته است، گفت: بزرگترین امتیاز صداوسیما داشتن موقعیت تفهیم مطالب به مخاطبان است و این سازمان باید مسایل را برای جامعه باز کند و جایگاه اصلی کشور را در دنیا به مردم نشان دهد.

رئیس مجمع تشخیص مصلحت نظام، حضور بیش از ۳۰ درصد زنان در بخش‌های پژوهشی صداوسیما را ستود و گفت: حضور این میزان خانم‌های تحصیل کرده در بخش‌های تحقیقاتی

بسیار باارزش است. وی همچنین عرصه تحقیقات را زمینه‌های بسیار مناسب جذب جامعه زنان کشور دانست که با شرایط اجتماعی، روحی، اخلاقی و خانوادگی آنان همخوانی دارد.

آیت‌الله هاشمی رفسنجانی، مسئولیت پژوهشی صداوسیما را در زمینه‌های فرهنگی، تبلیغی و مقایسه‌ای، مهم خواند و گفت: صداوسیما به همراه سایر رسانه‌ها و مطبوعات قادر است بزرگترین نهضت تحقیقاتی کشور را به راه اندازد و تأثیر پایداری ایجاد کند به گونه‌ای که هرکس در اوقات فراغت خود به تحقیق و بررسی در یک زمینه بپردازد.

وی رشد سالانه اعتبارات تحقیقاتی را در برنامه اول و دوم ۵۳ درصد ذکر کرد و با اشاره به توجه خاص صداوسیما به امر پژوهش گفت: آمار موجود نتوانسته حق مطلب را ادا کند چرا که جای تحقیقات خصوصی و دانشگاهی در میان این آمار

خالی است و تنها شامل آمار تحقیقاتی بخش‌ها و وزارتخانه‌های دولتی است ولی با این وجود، رشد تحقیقات در سال‌های اخیر بسیار رضایت‌بخش است. آیت‌الله هاشمی رفسنجانی، همچنین از نمایندگان‌های تخصصی همایش بازدید کرد و ضرورت اطلاع‌رسانی و اهتمام ویژه به پژوهش را یادآور شد.

دکتر لاریجانی رئیس سازمان صداوسیما طی سخنانی بررسی و تعیین وضعیت پژوهش در برنامه‌ریزی‌ها و برنامه‌سازی‌های سازمان، نمایانندن مراکز پژوهشی داخل و خارج سازمان و ایجاد تعامل میان آنها را از اهداف برگزاری این همایش ذکر کرد و گفت: سازمان صداوسیما تاکنون توانسته است در بخش تولید تجهیزات فنی نظیر فرستنده‌های کم‌قدرت و متوسط تلویزیونی، فرستنده‌های متوسط و پر قدرت رادیویی، آنتن‌ها و... همگام با دیگر حرکت‌های مطلوب در راستای رسیدن به خودکفایی در کشور، تولیداتی براساس استانداردهای جهانی تولید کند.

وی همچنین گفت: کار رسانه، کاری پیچیده، چندبُعدی و دارای آفاق نامشخص است و در این راه، تولید پیام، جامعه مخاطب و تأثیرگذاری بر آنان، از پیچیدگی‌های خاصی برخوردار است و رقبای حاضر در صحنه، اعم از رقبای بالفعل و بالقوه، و تکنولوژی مورد نیاز رسانه روزبه روز پیچیدگی‌های خاصی مسی‌یابند. در چنین بستر لغزنده و صعب‌العبوری، نیاز به پژوهش به منظور دستیابی به «بصیرت در صحنه عمل» ضروری می‌نماید.

دکتر لاریجانی با بیان این که سازمان صداوسیما به دلیل مواجهه با تهدید ماهواره‌ها و نیاز مخاطب و پتانسیل فرهنگی - هنری جامعه، اقدام به گسترش شبکه‌ها و افزایش ساعات پخش برنامه‌ها کرده است، حفظ و ارتقای کیفیت برنامه‌ها

■ مشکلات باعث شده است تا اشکالاتی نظیر «عدم توجه به دخالت همه جانبه خصیصه‌های واقعی نظام اجتماعی در تحلیل و ارزیابی رویدادها»، «ترسیم نوعی آرمان خواهی و صرفاً ارزشی و عدم ارائه راه‌حل‌های مناسب»، «عدم توجه به ویژگی‌های اقشار و گروه‌های اجتماعی متفاوت در تحلیل و ارزیابی پدیده‌های اجتماعی» و «اتکا بر پیش‌فرض‌هایی که صحت و اعتبار آنها جای سؤال دارد»، در کارکرد رسانه‌های ایران مشاهده شود.

به موازات گسترش کمی آنها را در گرو انجام پژوهش دانست.

وی گفت: حرکت رسانه در آینده در بستری لغزنده و در مسیری ناشناخته و فضایی نفس‌گیر خواهد بود و اگر پژوهش چراغ راه عبور از مسیرهای ناشناخته و مبهم است، حیات رسانه، دوام، صحت و دقت آن وابسته و مرهون پژوهش است و اگر انجام پژوهش در یک زمان امری عارضی تلقی می‌شد اما در شرایط کنونی، ضروری و حیاتی است.

رئیس سازمان صداوسیما تعداد مراکز تحقیقاتی سازمان را بیش از ده مرکز ذکر کرد و با تشریح آسیب‌شناسی و نارسایی‌های پژوهشی در صداوسیما گفت: فاصله میان پژوهشگران و برنامه‌سازان، نگرش ناقص و منفی نسبت به تحقیق در برنامه‌سازی و محدودیت‌های استفاده از پژوهش در برنامه‌سازی از جمله صرف زمان طولانی برای انجام پژوهش از جمله مشکلات پیش‌روی سازمان است.

دکتر لاریجانی در پایان سخنان خود، تدوین نهایی نظام‌نامه تحقیقات در سازمان، ایجاد نوآوری در مواد درسی دانشکده صداوسیما، اتخاذ روش‌های نوین در امر پژوهش، آشنا ساختن پژوهشگران با فرایند تولید و برنامه‌سازی، اصلاح ساختار تولید

براساس توجه به پژوهش، ارتقای کیفی نظارت بر مراحل ساخت برنامه‌ها و بهره‌گیری از پژوهش‌های نوین در امر مخاطب‌شناسی را از جمله راهکارهای حل مشکلات پژوهشی در سازمان ذکر کرد.

مهندس بنیانیان معاون فرهنگی، آموزشی و پژوهشی سازمان برنامه و بودجه طی سخنانی درباره مسایل پژوهشی در ایران و رسالت‌های ویژه صداوسیما در توسعه مسایل پژوهشی اظهار داشت: تحقق اهداف صداوسیما در زمینه‌سازی توسعه همه جانبه کشور، بدون شناخت از امکانات و عوامل، موانع و روابط درونی نظام‌های علمی و پژوهشی و فن‌آوری جهان، میسر نمی‌شود.

وی با اشاره به تحولات سال‌های اخیر و سیاست‌های برنامه سوم توسعه، مسؤولیت صداوسیما را در توسعه علوم و تحقیقات پژوهشی در کشور و بهره‌گیری از نتایج آنها برای انجام فعالیت‌های درون سازمانی یادآور شد.

دکتر محمدتقی ایمان، استادیار و رئیس مرکز جمعیت‌شناسی دانشگاه شیراز، دیگر سخنران این همایش، در مقاله‌ای به نقد روش‌های کمی غالب بر پژوهش و لزوم توجه به روش‌های کیفی در پژوهش رسانه‌ها در ایران پرداخت.

باید در راستای پرورش تصمیم‌گیری‌های مخاطبان باشد.

علیرضا پویا قائم‌مقام مرکز مطالعات و تحقیقات و سنجش برنامه‌های رسمی سازمان در فعالیتهای غیرپژوهشی، عدم تناسب پژوهش‌های اجرا شده با نیازها، نارسایی در اطلاع‌رسانی و منابع مالی امور پژوهشی، نارسایی در آموزش نیروی انسانی و ناهماهنگی و فقدان همکاری بین بخش‌های پژوهشی درون سازمان و نارسایی در ارتباط با مجامع تحقیقاتی بیرون از سازمان، اساسی‌ترین مشکلات تحقیق در صداوسیما است.

ناماهنگی و فقدان همکاری بین بخش‌های پژوهشی درون سازمان و نارسایی در ارتباط با مجامع تحقیقاتی بیرون از سازمان به عنوان اساسی‌ترین مشکلات یاد کرد.

وی همچنین با اشاره به فقدان مکانیزم لازم برای به‌کارگیری نتایج تحقیق و تعجیل در برنامه‌سازی افزود: متأسفانه هم‌اکنون سازمان صداوسیما با این مشکل مواجه است که به علت تعجیل در کار ساخت برنامه‌ها و پاسخ‌گویی به نیاز پرحجم آنتن، فرصت کافی برای مدیران

■ **علیرضا پویا قائم‌مقام مرکز مطالعات و تحقیقات و سنجش برنامه‌ای: شکاف بین تحقیق و تولید، اشتغال پژوهشگران رسمی سازمان در فعالیتهای غیرپژوهشی، عدم تناسب پژوهش‌های اجرا شده با نیازها، نارسایی در اطلاع‌رسانی و منابع مالی امور پژوهشی، نارسایی در آموزش نیروی انسانی و ناهماهنگی و فقدان همکاری بین بخش‌های پژوهشی درون سازمان و نارسایی در ارتباط با مجامع تحقیقاتی بیرون از سازمان، اساسی‌ترین مشکلات تحقیق در صداوسیما است.**

وی ابهام در روش‌شناسی، سازمان نیافتگی شیوه‌های پژوهش و عدم شناخت عمیق از جامعه را از مشکلات اساسی رسانه‌ها در کسب معرفت علمی در ایران دانست و گفت: این مشکلات باعث شده است تا اشکالاتی نظیر «عدم توجه به دخالت همه جانبه خصیصه‌های واقعی نظام اجتماعی در تحلیل و ارزیابی رویدادها»، «ترسیم نوعی آرمان خواهی و صرفاً ارزشی و عدم ارائه راه‌حل‌های مناسب»، «عدم توجه به ویژگی‌های اقشار و گروه‌های اجتماعی متفاوت در تحلیل و ارزیابی پدیده‌های اجتماعی» و «اتکا بر پیش‌فرض‌هایی که صحت و اعتبار آنها جای سؤال دارد»، در کارکرد رسانه‌های ایران مشاهده شود.

وی با بیان این که رفع معضلات کارکردی مذکور در رسانه‌های ایران نیازمند سامان‌دهی نظری و بسترسازی علمی تحقیقات است، تصریح کرد: گسترش تحقیقات علمی رسانه‌ها می‌تواند ضعف‌های ساختاری و سازمانی در حوزه معرفت علمی رسانه‌ها را برطرف ساخته و در مسیر شناخت واقع‌بینانه نظام اجتماعی از رویکردهای تحقیق که متناسب با ساختار ایدئولوژیک حاکم بر جامعه است، استفاده فعال بنماید.

دکتر محمدرضا حمیدی‌زاده عضو هیأت علمی دانشگاه شهید بهشتی طی

سخنانی درباره محیط شناسی تحقیقات در برنامه‌های صداوسیما اظهار داشت: صداوسیما برای آنکه بتواند تحقیقات موردنیاز خود را در راستای مأموریت‌ها، اهداف و آرمان‌های جامعه و در سطح انتظارات و برنامه‌های توسعه ملی انجام دهد، باید دارای شناخت و تحلیل مناسبی از محیط و مخاطبان خود باشد.

وی گفت: برنامه‌های تولیدی صداوسیما باید با نگرش‌های استراتژیک تهیه شوند و جهت‌کلیه برنامه‌های تولیدی و همچنین پژوهش‌های مربوط

برنامه‌ریزی و تهیه‌کنندگان برنامه‌ها برای استفاده از نتایج تحقیق و اندیشیدن درباره زیرساخت‌های فکری برنامه‌ها وجود ندارد.

حسن‌علیزاده پروین از واحد تحقیقات، مطالعات و سنجش برنامه‌های مرکز آذربایجان شرقی در مقاله‌ای اهمیت و نقش پژوهش در مراکز استانها را خاطر نشان کرد.

وی گفت: تبلور مفهوم اقوام که همان مردمان مختلف ایران زمین است و در استان‌های مختلف زندگی می‌کنند و شناخت زندگی و احوال آنها موضوع پژوهش‌های کاربردی متعددی است که انعکاس آنها به صورت بهینه بدون پژوهش امکان‌پذیر نیست.

وی در اختیار نداشتن بودجه و اعتبار برای پژوهش، کم‌آگاهی درباره نقش و اهمیت پژوهش در برنامه‌سازی، شرکت در مسابقه توسعه کمی تولید در مراکز و عدم ارزیابی محتوایی و کیفی برنامه‌ها را از ضعف‌های مدیریت مراکز تحقیقاتی استانها ذکر کرد.

محمدعلی هرمزی‌زاده از دیگر سخنرانان همایش با بیان این که مدیران سازمان صداوسیما برای اتخاذ تصمیمات درست، نیازمند آگاهی از نظر مخاطبان خود هستند، افزود: اگر قرار است برنامه‌های صداوسیما با توجه به خواسته‌ها و نیازهای مردم ساخته شوند باید به موقع به سؤالات، شایعات و هیجانات عمومی آنان پاسخ مناسب داده شود تا اعتماد عمومی به این رسانه ملی جلب شود.

وی با تأکید بر این که باید به‌طور مستمر اطلاعات دقیقی درباره نظر مردم نسبت به مسایل روز و برنامه‌های پخش شده صداوسیما در اختیار مدیران سازمان قرار بگیرد، گفت: روش همایشی یکی از بهترین و معتبرترین روش‌های موجود برای آگاه شدن مسئولان سازمان

از دیدگاه‌های مردم است که باید مورد عنایت قرار گیرد.

پژوهش و مخاطب‌شناسی عنوان مقاله‌ای بود که اعظم پنازادی از امور پژوهشی شهرستان و دفاتر خارج از کشور مرکز تحقیقات، مطالعات و سنجش برنامه‌ای ارائه کرد.

وی گفت: موفقیت رسانه‌ها در امر مخاطب‌شناسی یا مخاطب‌پژوهشی، با جلب رضایت مخاطبان و تأمین نیازهای آنان به نحو مطلوب و کامل می‌تواند اعتبار رسانه را حفظ و تقویت کند و از این طریق اعتماد هرچه بیشتر مخاطبان را به رسانه جلب کند.

دکتر رضی عضو هیأت علمی دانشگاه امام صادق (ع) و مشاور معاون برنامه‌ریزی و تحقیقات سازمان صداوسیما، حجت‌الاسلام حاجری مشاور پژوهشی مرکز پژوهش‌های اسلامی قم، فریده تنکابنی پژوهشگر معاونت سیما، دکتر جوادی‌یگانه نماینده معاونت صدا، علیزاده نماینده مجلس و امور استانها، مهندس صابری مقدم نماینده جهاد خودکفایی، عینی‌زاده پژوهشگر، خسروی از معاونت سیما و معلمی نماینده مرکز پژوهش‌های اسلامی قم، مقاله‌هایی درباره نقش و جایگاه پژوهش و ارتقای برنامه‌سازی در صداوسیما ارائه کردند.

■ **متأسفانه هم‌اکنون سازمان صداوسیما با این مشکل مواجه است که به علت تعجیل در کار ساخت برنامه‌ها و پاسخ‌گویی به نیاز پرحجم آنتن، فرصت کافی برای مدیران برنامه‌ریزی و تهیه‌کنندگان برنامه‌ها برای استفاده از نتایج تحقیق و اندیشیدن درباره زیرساخت‌های فکری برنامه‌ها وجود ندارد.**

■ **محمدعلی هرمزی‌زاده: اگر قرار است برنامه‌های صداوسیما با توجه به خواسته‌ها و نیازهای مردم ساخته شوند باید به موقع به سؤالات، شایعات و هیجانات عمومی آنان پاسخ مناسب داده شود تا اعتماد عمومی به این رسانه ملی جلب شود.**

در پایان، قسطنطنیه‌ای توسط حکیم‌اللهی دبیر همایش قرائت شد که در آن بر تدوین نظام‌نامه نهایی پژوهش در سازمان، آموزش و بازآموزی پژوهشگران، اصلاح روش‌های تحقیقی، اولویت دادن به پژوهش‌های برنامه‌ای، آشنا ساختن پژوهشگران با فرایند برنامه‌سازی، اصلاح ساختار فرایند تولید براساس جایگاه پژوهش، ارتقای کیفی نظارت بر ساخت برنامه‌ها و برگزاری دوسالانه همایش پژوهش در صداوسیما تأکید شد.

همچنین در این همایش به ۳۵ نفر پژوهشگران برگزیده سازمان صداوسیما جوایز و لوح تقدیر اعطا شد. □

وی تصریح کرد: با توجه به نوع و سطح تحقیقاتی که تاکنون در ایران در زمینه مخاطبان رسانه‌ها انجام شده است، به نظر می‌رسد عمدتاً بر تحقیقات کمی متمرکز کرده‌ایم و کمتر به مطالعات کیفی پرداخته‌ایم. پیشنهاد می‌شود تا با تأمل بیشتری در تحقیقات موردنیاز سازمان رسانه‌ها و با عنایت به اهداف سازمان، برنامه‌سازی و سیاستگذاری، سعی کنیم در جای جای هر تحقیق کمی، مطالعه کیفی در مورد مخاطبان نیز انجام دهیم و از اطلاعات و یافته‌های هر دو نوع تحقیق در ارائه گزارش و قضاوت در مورد مخاطبان رسانه بهره بگیریم.